
OET DORP..... .....EN MARKE

STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER

“Oet Dorp en Marke Losser”

*Verschijnt vier keer per jaar onder verantwoordelijkheid van de
Stichting Historische Kring Losser*

STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER

Ogericht 1969

De Stichting Historische Kring Losser stelt zich ten doel de kennis van en de interesse voor de geschiedenis van Dorp en Marke Losser te bevorderen in de meest brede zin.

Bestuursleden van de Kring maken deel uit van de

- Stichting Dorpsbleek,
- Gemeentelijke Straatnaamcommissie,
- Gemeentelijke Monumentencommissie,
- Commissie Open Monumentendag en
- Stichting Erve Kraesgenberg.

De jaarcontributie bedraagt f 20, voor een echtpaar f 25.

Rekeningen t.n.v. Stichting Historische Kring Losser:

- Rabobank Losser 33.73.08.098
- Postbank 3.121.136

Bestuur

Thea Evers-Evers (vz.)	Staringstraat 7	7581 BL Losser	5382613
Herman Bourgonje (secr.)*	Enschedesestr 19	7582 AE Losser	5381615
Georg van Slageren (penn.mr.)*	Hogeweg 36	7582 CH Losser	5382850
Leo Augustijn *	Het Witte Zand 55	7586 GW O'dinkel	5386190
Gerda Hogebrink	Lutterstraat 55	7581 BT Losser	5381291
Stieny Meijerink-Hannink	Lutterstraat 53	7581 BT Losser	5385396
Hermien Scholten-Vos	Gronausestraat 98	7581 CJ Losser	5381972
Suub Smit	St. Maartenstraat 24	7581 AL Losser	5388996

*)Redactie van 'Oet Dorp en Marke', dat vier keer per jaar verschijnt

COLOFON

Oet Dorp en Marke Losser verschijnt vier keer per jaar onder verantwoordelijkheid van de Stichting Historische Kring Losser.

Jaargang 2000 Nr.: 4
Heruitgave (2021) en opmaak van deze; Jack Scholtens

Inhoud

STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER	3
VAN HET BESTUUR	5
VAN STAFMUZIEK NAAR LUCHTMACHTKAPEL	6
'Berigt' uit de 'Overijsselschè Courant' van Vrijdag den 24 Februarij 1843....	13
OVER ARMENZORG IN VROEGERE EEUWEN.....	15
NOG MEER EMIGRANTEN NAAR AMERIKA.....	20
HET ERVE BEERNINK.....	24
RIJKSARCHIEF IN OVERIJSEL	26
UITGAVEN VAN DE STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER	27

VAN HET BESTUUR

Voor u ligt alweer het laatste nummer van Oet Dorp en Marke Losser van het jaar 2000. Het jaar 2000. Een jaar waarin veel gebeurd is; zowel binnen de Historische Kring als daarbuiten.

Het hoogtepunt van het jaar 2000 werd voor de Historische Kring Losser gevormd door de presentatie van een nieuw boek over een onderwerp uit de geschiedenis van Dorp en Marke Losser, te weten 'Het Erve Beernink'. Het is de 15e uitgave van de Historische Kring.

De geschiedenis van het Erve Beernink is op schrift gesteld door twee bij uitstek deskundigen uit de Historische Kring, te weten mevrouw H.Z. Scherphof-Bekker en mevrouw C.S.M. Meijerink-Hannink, die hun sporen op dit gebied al verdiend hebben door hun bijdragen aan het veldnamen onderzoek en andere publicaties over Losserse erven en monumenten. Voor een korte bespreking van het boek verwijzen wij u naar een artikel elders in dit nummer.

De presentatie van het boek vond plaats op maandagavond 27 november 2000 in Hotel Smit. De avond werd verzorgd door de beide auteurs, door middel van een inleiding en een dialezing. Daarna werd het eerste exemplaar door de voorzitter van de Stichting Historische Kring Losser, aangeboden aan mevrouw Engelen Visschedijk-Beernink, stammende uit het oude geslacht Beernink uit Overdinkel. Deze was vanaf het begin zeer nauw betrokken bij het veldnamen en boerderij-onderzoek, wist veel te vertellen over de geschiedenis en was bovendien contactpersoon tussen de familie en de Historische Kring.

Een ander hoogtepunt was het 'nieuwe jasje' dat in de loop van dit jaar werd aangeschaft voor 'Oet Dorp en Marke Losser'. Kleur en snit zijn naar ieders tevredenheid en ook over de inhoud hebben we van vele kanten complimenten mogen ontvangen.

De ledenwerfactie die wij koppelden aan het nieuwe uiterlijk van ons kwartaalschrift is een succes. In september mochten we de familie J.H. Teutelink, Glanerbrugweg 99 in Enschede als 50ste nieuwe lid inschrijven en hen - namens het bestuur - verrassen met enkele boeken. De actie leverde tot eind oktober ruim 70 nieuwe leden op. Als het een beetje meezit kunnen we nog voor het einde van het jaar ons 400^e lid begroeten en wie weet hebben we ook voor dat lid een leuke verrassing in petto!!

Als dat zou lukken hebben we in ieder geval een goed begin van het Nieuwe Jaar, waarvoor wij u alle goeds toewensen.

Thea Evers (voorzitter)

VAN STAFMUZIEK NAAR LUCHTMACHTKAPEL

Onder bovengenoemde titel publiceerde de heer A.F. de Jongeburcht uit Almelo onlangs een 'Onderzoeksrapport naar het ontstaan van de stafmuziek der 4e militaire afdeling district Twenthe tot de oprichting van de luchtmachtkapel 1945-1951'. Omdat de oprichting plaats vond in Enschede en de eerste kapelmeester en meerdere muzikanten afkomstig waren uit de gemeente Losser, ontving de Historische Kring Losser voor haar archief een exemplaar van het rapport. De inhoud van deze publicatie is zo belangwekkend dat wij vinden dat wij een samenvatting aan de lezers van Oet Dorp en Marke Losser niet mogen onthouden.

De heer De Jongeburcht is in 1946 geboren aan de Kerkhofweg in Overdinkel en woonde van zijn 9de tot zijn 16de aan de Teylersstraat in Losser. Toen nog onder de naam De Jong; de naam werd in 1987 gewijzigd in De Jongeburcht. Op zijn 16de vertrok hij uit Losser om bij de Koninklijke Marine in dienst te gaan. Historie en genealogie hadden zijn interesse en daarom begon de heer De Jongeburcht in 1988 een onderzoek naar het wedervaren van de B. S. (Binnenlandse Strijdkrachten) en Gezagstroepen in het District Twenthe in en na de Tweede Wereldoorlog. De resultaten van dit onderzoek werden voor

een deel ook gebruikt door de heer Joh. Luizink in diens 'In Losser is niets gebeurd ... ' (Uitgave Historische Kring Losser, 1995; nog steeds verkrijgbaar bij de penningmeester!).

Uit verschillende bronnen kwam naar voren dat de huidige Kapel van de Koninklijke Luchtmacht na de Tweede Wereldoorlog was ontstaan uit het Korps Gezagstroepen in het District Twenthe. Tijdens een interview met mevrouw Brilman-van de Haar, in 1984 gehouden in het kader van een genealogisch onderzoek, was gebleken dat C. de Jong te Overdinkel, haar overleden eerste echtgenoot, de eerste kapelmeester was geweest van een muziekkorps dat nu de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht zou zijn.

Omdat de aanloopperiode van de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht (1945-1951) nergens duidelijk uit de doeken is gedaan begon de heer De Jongeburcht een nader onderzoek. Om tot bewijzen met betrekking tot de oprichting te komen werden van verschillende personen die in het muziekkorps gediend hadden interviews afgenomen. Voorts werd onderzoek verricht in archieven van het Ministerie van Defensie in Den Haag.

De redactie

Formeel werden de B.S. opgeheven op 8 augustus 1945. Dezelfde datum kan beschouwd worden als oprichtingsdatum van het Korps Gezagstroepen. Na het instellen van het Korps Gezagstroepen werden uit de B.S.-ers, die na de opheffing van de B.S. in dienst bleven, gezagstroepen gevormd.

Als een der laatsten in Twente werd het 4e peloton van de 6e compagnie B.S., dat diensten had verricht langs de Duitse grens te Overdinkel, ingedeeld bij de 8e compagnie Gezagstroepen Twenthe. Deze compagnie was gelegerd op het vliegveld Twente.

Aan dit 4e peloton was als sectiecommandant verbonden de musicus en dirigent Cornelis (Cees) de Jong uit Overdinkel. Cees de Jong, geboren op 7 maart 1907 te Overdinkel, was voor en tijdens de oorlog dirigent van Muziekvereniging "Eendracht" te Overdinkel en na de oorlog van de Christelijke Harmonie te Hengelo en "Unisson" te Boekelo.

Bij de overgang op 1 november 1945 naar de Gezagstroepen werd de functie van De Jong gewijzigd in die van Sergeant van Speciale Diensten, belast met administratief werk. De Jong werd ingedeeld bij de 2e compagnie Gezagstroepen. Naast zijn administratieve taak kreeg hij opdracht een Stafmuziek op te richten voor het 3e district Gezagstroepen Twenthe en de functie van Kapelmeester op zich te nemen.

De Jong zegt hierover zelf in 1949: "Van reserve kapitein Van Busschbach te Hengelo kreeg ik opdracht te proberen een muziekkorps van de Gezagstroepen op te richten, wat na plusminus drie maanden lukte. Omdat er geen instrumenten waren konden alleen jongens meewerken die lid waren van een muziekkorps en zodoende een instrument bezaten. Zij kwamen uit Enschede, Glanerbrug, Losser, Overdinkel, Oldenzaal enz. De ontbrekende instrumenten heb ik geleend van de muziekvereniging "Eendracht" uit Overdinkel.

Het eerste optreden vond plaats bij de beëdiging van een officier der Gezagstroepen op het Vliegveld Twenthe". De betreffende beëdiging vond plaats op 30 januari 1946 op de tennisbaan van de VLB Twenthe en betrof H. te Flierhaar uit Enschede.

Naspeuringen door de heer De Jongeburcht in het archief van muziekvereniging "Eendracht" hebben niet geresulteerd in de bevestiging dat er instrumenten van deze vereniging zijn uitgeleend aan het Stafmuziekkorps van de Gezagstroepen. Vermoedelijk is dit onderhands gebeurd. Uit een verslag van de "Eendracht" over de oorlogsjaren blijkt dat de activiteiten vanaf september 1944 hadden stil gelegen tot 15 juli 1945. Daarna werd er op een

*Sergeant van speciale diensten Cornelis de Jong.
Oprichter en eerste dirigent van het
Stafmuziekkorps der Gezagstroepen van de 4e
Militaire Afdeling, District Twenthe.*

beperkte wijze weer gemusiceerd. Verschillende leden waren wegens militaire verplichtingen afwezig. In november 1945 spreekt het notulenboek over de afwezigheid van acht muzikanten "en ook is de dirigent C. de Jong bij de bewaking of gezagstroepen". In juni 1946 spreekt hetzelfde notulenboek als volgt over de terugkomst van de dirigent: "Ons ledental is nog steeds klein en het militair gedoe houdt nog steeds enige van onze leden bezig, alleen de dirigent C. de Jong en F. Akkerman zijn teruggekomen."

Op 19 december 1945 moest dirigent De Jong voor de militaire keuring te Enschede. Daar constateerde men hartgeruis waarvoor hij werd afgekeurd.

Op verzoek van zijn huisarts dokter W. van Schie te Losser vond er op 29 januari 1946 te Utrecht een nieuwe keuring plaats. Ook deze keuring viel niet goed uit voor De Jong. Na zelfs een derde keuring met hetzelfde resultaat volgde ontslag uit de militaire dienst.

De Jong zegt hierover zelf "Ik werd afgekeurd voor militaire dienst hetgeen door de heer Van Busschbach op alle mogelijke manieren geprobeerd is te doen herzien door mij zelfs drie of vier maal met papieren van onmisbaarheid naar Den Haag te sturen. Dit mocht niet baten, zodat ik de militaire dienst moest verlaten en de heer Mensing, die onderdirecteur was, de leiding kreeg".

Herman Mensing vertelt hierover in interviews in 1988 als volgt: "Ik ben op 15 mei 1945 als chauffeur in dienst gekomen bij het Militair Gezag te Enschede. Op 1 oktober 1945 ging ik over naar de Gezagstroepen bij de 4e Militaire Afdeling, District Twenthe, 4e compagnie. Ik werd op 15 november 1945 bevorderd tot tijdelijk sergeant. Ik was bij het Café Bos gelegd.

Op een dag kwam sergeant De Jong bij me of ik niet bij de Stafmuziek van de Gezagstroepen wilde. Omdat ik fluitist was in het muziekkorps van "De Schutterij" te Enschede, leek mij dat wel wat. We oefenden bij Reijssso en marcheerden op het Bleekveld, later ook op straat. Tijdens de ziekte van De Jong verving ik deze zo nu en dan. Na de afkeuring van De Jong werd ik door de kapitein Hammer aangesteld als kapelmeester.

We verzorgden verschillende optredens o.a. te Oldenzaal in april 1946 bij de oprichting van een afdeling van Pro Rege in hotel "De Ster" en bij de bevrijdingsherdenking van Enschede.

Toen eind maart 1946 duidelijk werd dat het 3e District van de Gezagstroepen in Twente zou worden opgeheven, stelde de toenmalige commandant van het Vliegveld Twenthe zich in verbinding met de overste Zegers van de Luchtstrijdkrachten (LSK) te Breda. Nadat de overste het muziekkorps van het District Twenthe bij de parade te Enschede op 1 april 1946 had gezien, werd overeengekomen dat het korps over zou gaan naar de LSK".

Omdat het muziekkorps overging naar LSK en uit Enschede vertrok moesten de geleende instrumenten aan de "Eendracht" worden teruggegeven. Ook verschillende muzikanten wilden niet met Mensing mee.

Op 4 mei 1946 stelde Mensing zich in verbinding met de Commandant Regiment Luchtvaarttroepen om nog wat personeel van de Grensbewaking Scheveningen die gedemobiliseerd werden te bewegen, indien muzikaal geschoold en geschikt, in dienst te treden bij het muziekkorps der LSK.

Daarna konden de keuringen plaatsvinden op Ypenburg. De Commandant Regiment Luchtvaarttroepen droeg de luitenant Van Eimeren op het geheel te organiseren.

Nadat er begin mei eerst nog door fotograaf Heupers een gezamenlijke foto gemaakt was op het Rigttersbleekveld, vertrok het grootste gedeelte voor een nieuwe keuring bij de LSK naar Ypenburg. Met een militaire vrachtwagen werden alle muzikanten door de luitenant Van Eimeren van huis gehaald.

De officiële datum van overplaatsing naar de Luchtstrijdkrachten vond plaats op 20 mei 1946 door middel van de detachering naar vliegveld Ypenburg.

Op 1 juni 1946 werden de aangenomen muzikanten als oorlogsvrijwilligers aldaar verbonden.

Kort daarop werd het korps van Ypenburg overgeplaatst naar Breda.

Gelegerd in de Kloosterkazerne werd het korps aangevuld met verschillende dienstplichtigen. Vanuit deze locatie werden door het hele land optredens verzorgd. Onder andere op 20 juli 1946 bij de opening van de Vlietschool AVOT der Nederlandse Luchtstrijdkrachten op het Vliegveld Twente, waarbij ook door Enschede werd gemarcheerd.

Stafmuziekkorps der Gezagstroepen van de 4e Militaire Afdeling, District Twenthe.

Een andere belangrijke gebeurtenis waaraan werd deelgenomen was het defilé ter gelegenheid van het vertrek van de 7 December Divisie op 2 oktober 1946 naar het toenmalige Nederlands-Indië.

Ondertussen kwam op 1 november 1946 het LSK Muziekkorps in onderhoud bij de Stafcompagnie Instructiebataljon Luchtvaarttroepen.

Op 4 maart 1947 ging het korps in onderhoud over naar het 6e Instructiebataljon Luchtvaarttroepen.

Zaterdag 12 juli 1947 kwam het LSKKorps weer eens op de oude thuisbasis terug om een beëdiging van officieren op de Vliegbasis Twenthe de nodige luister bij te zetten.

Doorlopend ontstonden binnen het muziekkorps gezagsproblemen. Mensing daarover in één van zijn interviews: "In het korps waren verschillende personen hoger of gelijk in rang aan mij, die deden weinig op mij uit. Ook dachten verschillenden door hun hogere rang meer kennis van de muziek te hebben dan ik. Van de leiding ondervond ik weinig steun of begrip. In 1948 sprak ik met de adjudant van overste Zegers over mijn ontslag bij het aflopen van mijn contract.

Toen in 1948 het muziekkorps van het 6e Regiment Stoottroepen werd opgeheven (dit waren muzikanten van voor de oorlog) kwam dit in het geheel over naar de LSK. Omdat ik de adjudant gezegd had, dat ik met ontslag zou gaan, werd de fluitist van het 6^e Regiment, de sergeant-majoor Vermeren, aangesteld als dirigent. Ik zelf werd tot mijn ontslag gewoon fluitist in het korps".

In januari 1949 kwam het muziekkorps in onderhoud bij de Staf Compagnie Luchtvaarttroepen te Nijmegen.

Mensing ging op 10 februari 1949 met ontslag.

Op woensdag 5 oktober 1949 werd in het Twentsch Dagblad Tubantia gemeld dat bij het officiële bezoek van H.M. de Koningin en de Prins der Nederlanden aan Enschede op 12 oktober 1949, ook het bekende muziekkorps van de LSK opgericht in Twente een concert zou geven.

De volgende dag, 6 oktober 1949, stond er een stukje in dezelfde krant over de oprichting van het muziekkorps. In dit artikel claimde Mensing oprichter en eerste dirigent van het muziekkorps te zijn geweest. Door de heer De Jong werd hierop, in een ingezonden stuk op zaterdag 8 oktober, gereageerd. De Jong maakte duidelijk dat niet Mensing de oprichter en eerste dirigent was, maar dat hij dat was. Mensing gaf hierop als zijn commentaar dat er wel een korps was geweest, maar dat met zijn aanstelling door kapitein Hammer het

muziekkorps werkelijk was opgericht. Waarna de discussie in de krant door de redactie werd gesloten.

Om zekerheid te krijgen over de vraag wie nu de echte oprichter en eerste dirigent van het muziekkorps was geweest en of het korps nog bestond, werden alle personen die door de heer De Jongeburcht werden geïnterviewd op dit punt ondervraagd.

De ondervraagden waren Gerard Eilers te Losser, Hendrik Nortkamp te Overdinkel, Gerard Reerink te Lonneker, Piet Schipper te Enschede, Piet Kidstra te Losser en Willem ter Haar te Overdinkel.

Door allen werd Cees de Jong als oprichter en eerste dirigent van het muziekkorps genoemd en de huidige Kapel van de Koninklijke Luchtmacht aangewezen als zijnde ontstaan uit de Stafmuziek van de 4e Militaire Afdeling.

Tijdens een interview op 23 juni 1988 vertelde ook Mensing dat de eigenlijke oprichter van het korps de heer Cees de Jong was geweest. Eerst had hij De Jong wegens ziekte vervangen om deze later op te volgen als dirigent.

Op 31 maart 1951 is het Muziekkorps van het Commando Luchtvaarttroepen opgeheven en zijn de beroepsmuzikanten van het Regiment Stoottroepen naar Nijmegen overgeplaatst om de kern van het beroepsmuziekkorps der Militaire Luchtvaart te vormen. Met ingang van 1 april 1951 kreeg dit korps de naam "Luchtmachtkapel", dit analoog aan de namen "Marinierskapel" en "Koninklijke Militaire Kapel".

Berigt' uit de 'Overijsselschè Courant' van Vrijdag den 24 Februarij 1843

LOSSER, den 19 Februarij

Op den elfden dezer werd in deze gemeente eene misdaad gepleegd zoo ontzettend in de gevolgen, als de aanleiding ertoe gering was.

Den daglooner J. Luizink, in den vroegen morgen bemerkende dat er door een der buurlieden op zijne eenden geschoten werd, loopt naar de plaats waar hij het schot heeft gehoord, ontmoet er den dader, geraakt met denzelfen in twist en ontvangt een slag met de kolf van het geweer op het hoofd, zoo dat hij bedwelmd ter aarde stort, in dien toestand brengt hem zijnen aanvaller nog meerdere moorddadige slagen toe tot eindelijk het geweer in stukken vliegt.

Acht wonden aan het hoofd bekomen hebbende is de ongelukkige, na een smartelijk lijden, gister overleden, den dader is in handen der justitie.

De verslagene was een man die voor eenige jaren in ongunstige omstandigheden geraakt door zijnen crediteur werd geëxecuteerd; het markebestuur vergunde hem toen eene plek op de heide, waar hij door zijne medeburgers geholpen eene hut oprigtte en door vlijtigen maar zuren arbeid in de behoeften voorzag van hem, zijne vrouw en vier kinderen, waarvan het oudste onnoozel is en nog ge ene twaalf jaren, het jongste omtrent vijfjaren oud. Hoe nooddruftig het bestaan ook was dat hij en de zijnen op deze wijs genoten, toch waren zij te eergierig om de hand tot den aalmoes uit te steken.

Het verlies van den man stelt de arme weduwe en hare kinderen in eens aan het bitterst gebrek ten prooi, te drukkender vermits de algemeene nood door het stilstaan der fabrieken veroorzaakt, weinig hoop op genoegzame ondersteuning der ingezetenen overlaat.

Werd nimmer te vergeefs in ons vaderland het medelijden voor ongelukkigen ingeroepen, gewis mag men vertrouwen dat zulks ook thans niet zal geschieden, nu er voor een zoo deerniswaardig gezin en dat zoo zeer verdient geholpen te worden, geene andere uitkomst overblijft.

Het gemeentebestuur van Losser belast zich gaarne met elke gift hoe gering ook te ontvangen en op eene gepaste wijze ten behoeve der ongelukkigen aan te wenden.

(Met dank aan de heer Jan Wiefker te Enschede die dit 'Berigt' ontdekte in het Rijksarchief Overijssel).

“... het markebestuur vergunde hem toen eene plek op de heide, waar hij door zijn medeburgers geholpen eene hut oprigtte en door vlijtigen maar zuren arbeid in de behoeften voorzag van hem, zijne vrouw en vier kinderen ...”

Deze foto's zijn van veel latere datum en geven een beeld van de woonsituatie op de (Overdinkelse) heide omstreeks 1920. In 1843 zal het er zeker niet beter zijn geweest!

OVER ARMENZORG IN VROEGERE EEUWEN

'Het gemeentebestuur van Losser belast zich gaarne met elke gift hoe gering ook te ontvangen en op eene gepaste wijze ten behoeve der ongelukkigen aan te wenden'.

Tegenwoordig ligt een belangrijk deel van de uitvoering van de sociale zorg in handen van de gemeentelijke overheid. De rijksregelingen waarop die zorg is gebaseerd zijn ingewikkeld en geven vaak aanleiding tot menings-verschillen met burgers of tussen overheden onderling. Maar ook vroeger waren de regels niet altijd eenvoudig.

In De Twentsche Courant Tubantia van 19-2-1997 las ik dat op het platteland iedere marke vroeger verantwoordelijk was voor de eigen armen.

Een deel van de inkomsten voor de armenzorg werd soms op een merkwaardige manier verkregen. Diverse markeboeken melden de voor boeren en andere grondeigenaren geldende verplichting om schadelijke vogels te vernietigen. Om aan te tonen dat ze zich aan de voorschriften hielden dienden de boeren de koppen van de gedode vogels of de uitgehaalde eieren aan de markerichter te overleggen. Bleven ze in gebreke dan volgde een boete voor elk ei of elke kop die te weinig werd ingeleverd. En die boete werd dan gebruikt voor de armenzorg. Volgens G. Nijhuis in 't Inschrien (kwartaalschrift van het Van Deinse Instituut) van januari 1997 werden de eieren en koppen in de marke Beuningen op Goeden Maandag verbrand, terwijl dan ook de boetes werden verdeeld onder de armen. Goeden Maandag is de eerste maandag na de Tweede Pinksterdag en die dag was in Twente nauw met de zorg voor de armen verbonden omdat dan (tot 1956) de bekende brooduitdeling op de Ageler Es plaatsvond.

In de dorpen en steden konden de behoeftigen een beroep doen op de kerken. In het archief van de hervormde gemeente Losser bevinden zich enkele zeer oude akten waaruit blijkt dat de kerk de middelen daarvoor soms kreeg uit schenkingen van gelovigen. Meer dan in onze dagen werd de middeleeuwse mens dagelijks herinnerd aan Christus' gebod om werken van barmhartigheid te verrichten. Wie deze werken deed, bevorderde zijn eigen zielenheil. Er werd daarom in de middeleeuwen, naar het schijnt, bijzonder veel aan de armen gegeven. Niet omdat men armoede een misstand vond, waar men wat aan moest doen, maar omdat men die armoede nodig had om barmhartigheid te bedrijven en zo de hemel te beërven.

De betreffende documenten stammen nog uit de tijd vóórdat de reformatie in ons dorp haar intrede deed.

Op 20 januari 1528 'oorkondt' Anna van Nesselraede, weduwe van ridder Diderick Kettler, dat zij mede voor haar onmondige zoon Goessen, heeft verkocht aan de raadslieden van het Onze-Lieve-Vrouwegilde te Losser ten

behoefte van de armen en ter verbetering der zondagse aalmissen een jaarrente van vier mud winterrogge Deventermaat uit haar erve en goed Welpeloo, gelegen bij de Twelenbecke in het kerspel van Losser, te leveren op St.Michaelsavond in een spijker (voorraadschuur) op het kerkhof te Losser.

En op 4 juni 1559 bevestigt Gerlich to Wege met zijn handmerk, dat hij jaarlijks op St.-Johannes te Midzomer een snaphaan of een schepel rogge zal geven ten behoeve van de armen.

En van 28 januari 1615 dateert een akte met een besluit van de heren van het kapittel (te Oldenzaal) en nog andere 'guide luide mer' dat men besloten heeft een 'capelle oder en armenhuis' in het kerspel Losser te bouwen, onder vermelding van wat elk daartoe zal bijdragen en voorts dat de provisoren der armen een ommeegang in het kerspel zullen doen tot inzameling van gaven voor dit goede doel. De bedoeling was natuurlijk goed maar het armenhuis is er voor zover mij bekend nooit gekomen.

In de 19e eeuw krijgt kennelijk ook de gemeentelijke overheid een taak. Een voorbeeld daarvan zien we in het elders in dit boekje overgenomen 'Berigt uit de Overijsselsche Courant van Vrijdag den 24 Februarij 1843'.

Door het verlies van haar man komt de weduwe Luizink in nog beroerder omstandigheden te verkeren dan zij al deed. Een 'zo deerniswaardig gezin' verdient echter geholpen te worden en daarom wordt een beroep gedaan op het medelijden in ons vaderland. 'Het gemeentebestuur van Losser belast zich gaarne met elke gift hoe gering ook te ontvangen en op eene gepaste wijze ten behoeve der ongelukkigen aan te wenden'.

Deze uiting van armenzorg door de burgerlijke gemeente herinnerde mij aan enkele documenten, die ik in het archief van de hervormde gemeente Losser had gezien en die vooral duidelijk maken, dat er bij de zorg voor de minder bedeeden in die tijd ook al sprake was van bureaucratie.

Het gaat om twee gevallen uit 1836 en 1838 waarin meningsverschillen ontstaan tussen de kerk en de burgemeester van Losser over de uitvoering

van armenzorg. De kwestie uit 1838 beschrijf ik hierna. Een volgende keer hoop ik het geschil uit 1836, waaraan zelfs 'Zijne Excellentie den Heer Gouverneur der Provincie Overijssel' te pas komt, uit de doeken te doen.

Op 28 november 1838 schrijft de burgemeester van de gemeente Moordrecht een brief aan de burgemeester van Losser (Eekhout). Hij deelt mee dat in Moordrecht in 'bedeeling' van f 1,50 per week is opgenomen Johanna Kwekkeboom en haar beide kinderen omdat haar man Machiel Baptiste op 21 november 1838 is overleden. De vader van Johanna zou veldwachter zijn in Losser. Volgens de burgemeester van Moordrecht is nog niet bewezen dat 'Machiel Baptiste door inwoning een 'onderstandsdomicilie' in de stad 's Hertogenbosch heeft ontvangen, dan wel of hij als vreemdeling moet beschouwd worden'. In het laatste geval zou de 'bedeeling' ten laste van Losser moeten komen.

Burgemeester Eekhout probeert echter de bal door te schuiven naar de Hervormde diaconie. Hij schrijft op 3 december 1838 dat wanneer Johanna Kwekkeboom werkelijk met Machiel Baptiste getrouwd zou zijn geweest, de gemeente waar deze zijn domicilie had gehad tot 'onderstand' aan Johanna Kwekkeboom verplicht zou zijn. Omdat het huwelijk echter niet in Losser en waarschijnlijk nergens is gesloten, rijst de vraag waar haar 'onderstandsdomicilie' is gevestigd.

Als dat in Losser is zou de 'bedeeling' volgens de wet voor rekening van de Hervormde diaconie moeten komen.

Slechts door het bewijs te leveren dat door 'ene onafgebroken inwoning van vier jaren en het betalen van belastingen op eene andere plaats het domicilie van onderstand van Johanna Kwekkeboom op zoodanige plaats was overgegaan' zou de diaconie van de verplichting tot onderstand ontslagen zijn. Burgemeester Eekhout wil graag uiterlijk 10 december 1838 bericht.

*Christoffel Wilhelm Eekhout,
van 1832 tot 1864
burgemeester van de gemeente
Losser.*

In 1838 was Johannes Hendrikus (Jan Hendrik) Hulsken predikant van de hervormde gemeente Losser. Zijn oudste zoon, Johannes Timon (15-8-1810), was advocaat in Almelo. In het archief van de hervormde gemeente bevinden zich vele brieven van zijn hand met vaak (kerk)rechtelijke adviezen aan zijn vader. Zo ook in deze kwestie.

Op 8 december 1838 schrijft Johannes Timon:

Zeer geliefde ouders,

Ik ben goed gezond. Antwoordend op de drie laatst ontvangen brieven meld ik als volgt.

Diakenen kunnen de Burgemeester als volgt antwoorden.

Aan den heer Burgemeester der Gemeente Losser

Diakenen der H. G. te Losser hebben de eer op Ued. Achtb. aanschrijving van den derden December laatstleden aldus te antwoorden.

1e Dat diakenen weten dat de vader van Johanna Kwekkeboom de R.C. godsdienst belijdt; dat de broeder van haar insgelijks de R.C. godsdienst belijdt; dat het aan diakenen niet twijfelachtig is dat Machiel Baptiste, de opgegeven man van haar alsmede de R.C. godsdienst belijdt; dat uit dit alles allerwaarschijnlijkst wordt dat de kinderen van haar de R.C. godsdienst zullen belijden; ja dat ook zijzelve, in Noordbrabant gewoond hebbende, de R. C. godsdienst belijdt; dat in alle gevallen op Ued. de verplichting berust, indien Ued. vordering nog den schijn van rechtmatigheid zal hebben, om deugdelijk bewijs te leveren dat 1^e Johanna Kwekkeboom en 2^e hare beide kinderen niet tot de R.C. Kerk behoren.

2e Dat, verondersteld dat Ued., hetgeen het geval niet is, deugdelijk bewijs had geleverd, dat Johanna Kwekkeboom en haar beide kinderen niet tot de R.C. behooren, dan nog zou de H. Diaconie te Losser geenszins verplicht zijn aan haar en haar kinderen onderstand te verlenen, alvorens door Ued. was bewezen dat Johanna Kwekkeboom belijdenis der H. Godsdienst heeft afgelegd in de H. G. te Losser, dat zij derhalve is ledemaat der H. G. te Losser, hetwelk diakenen uitdrukkelijk ontkennen, zijnde het leveren van dit bewijs noodzakelijk omdat het wel van zelve spreekt dat het de diakenen is verboden om uit de Diakonijfondsen onderstand te verlenen aan de zoodanigen die niet

zijn ledematen van die godsdienstige gemeente aan welke het diakoniefonds toebehoort.

*Diakenen der H. G. te Losser
(te teekenen)
Lippinkhoff
Teljohan*

Deze brief is ongewijzigd op 10 december 1838 aan de burgemeester gezonden.

Verdere correspondentie over dit geval trof ik niet aan zodat ik u helaas niet kan vertellen wie uiteindelijk voor de bijstand aan Johanna Kwekkeboom moest opdraaien.

Wat ik wel kon achterhalen is dat Johanna Kwekkeboom op 18-12-1803 te Losser werd geboren als dochter van Engbert Kwekkeboom en Gesina Leeuwendaal. Engbert Kwekkeboom was van beroep veldwachter. Gesina Leeuwendaal overleed op 22-8-1816. Engbert hertrouwde op 9-8-1817 met Anna Walhof en was toen 36 jaar oud.

Engbert Kwekkeboom had op 30-3-1803 belijdenis gedaan in de hervormde kerk te Losser en anders dan de diakenen op 10 december 1838 aan burgemeester Eekhout schreven lijkt het er dus op dat hij niet rooms-katholiek was.

Georg van Slageren

NOG MEER EMIGRANTEN NAAR AMERIKA

Niet alleen vandaag, maar ook in het begin van de vorige eeuw met de beperkte reisfaciliteiten van toen, waagden vele Nederlanders de sprong naar het onbekende. Dat wil zeggen naar Amerika, het land dat toen al bekend stond om zijn onbegrensde mogelijkheden.

Geertruida Weustink, een (heel) ver familielid, behoorde ook tot deze groep. Zij was geboren te Losser (14-3-1865) op een boerderijtje aan de Hoge Boekel en was een dochter van Johannes Weustink en Regina Wolters ook genaamd Oude Maatman, geboren te Weerselo.

Om de familierelatie wat te verduidelijken: Het boerderijtje was ook het geboortehuis van mijn vader en was door mijn overgrootvader Herman Luizink omtrent 1840 gekocht van Herman Bonke. Deze was schoolmeester, organist, later ook gemeenteontvanger en kocht en verkocht ook huizen, zo blijkt uit verschillende akten.

Om de genealogische reeks even vol te maken: Herman Luizink was een zoon van Jan Luizink en Janna Veekamp. Deze Jan Luizink was een zoon van Gerard Luizink en Johanna Segerink en deze Gerard Luizink was weer een zoon van Swafer Luizink (Luesman, Luesinck, Loasman), geboren 10-5-1697, overleden 21-5-1770) en Jenne Swaferink (geboren ? , overleden 6-3-1797).

Swafer Luizink boerde op het vol gewaarde hofhorige erf Luesman in de Zoeke, dat behoorde tot de Hof van Oldenzaal.

Herman Luizink stierf op 47 jarige leeftijd en zijn vrouw Regina, negen jaar jonger, trouwde een jaar later met Johannes Weustink. Uit dit huwelijk werd op 14-3-1865 Geertruida Weustink geboren. Toen zij vijf jaar oud was overleed haar moeder en is Johannes Weustink met zijn dochter weer naar Lonneker vertrokken, waar hij hertrouwde met Aleida Wegman en Geertruida nog twee halfbroers en zusters kreeg. Geertruida Weustink trouwde, toen zij 23 jaar was, met Johannes Hendrikus Spaaij, geboren te Haaksbergen als enig kind van Frederik Spaaij en Agnes Vos.

Johannes Spaaij ging in Enschede in de textiel, hij was een actief heerschap want in Enschede bezat hij zeven huizen. Hij zat van 1895 tot 1910 in het kerkbestuur van de St. Josef, die in 1895 in gebruik genomen werd. Vóór 1895 zat hij in de zgn. torencommissie. Ook zat hij in het comité dat de feestelijke inhaal van de eerste pastoor organiseerde.

Tussen al die activiteiten door stichtte hij ook nog een gezin van 12 kinderen, waarvan er twee vroegtijdig stierven.

Op 2 mei 1911 emigreerden Johannes Hendrikus Spaaij (geboren te Haaksbergen op 27-2-1864 en overleden te Kimberly W.C. op 10-12-1945) en Geertruida Weustink (geboren 14-3-1865, overleden 12-7- 1937) met hun 10 kinderen in de leeftijd van 7 tot 20 jaar.

Johannes verkocht zijn zeven huizen voor de totale som van 13000 gulden. De reden waarom Johannes Spaaij en Geertruida Weustink hun heil in Amerika zochten blijft gissen.

Jean Hunt, een van hun kleinkinderen in Amerika, was benieuwd naar het reilen en zeilen van haar grootouders in Nederland. Zij zocht contact met Bert van 't Wel in Enschede, die een groot deel van deze gegevens verzamelde, om hierop wat meer zicht te krijgen.

Jean Hunt was zes jaar toen haar oma in 1937 overleed. Oma sprak geen Engels en zij kende geen Nederlands.

Dus goed communiceren ging niet. Ik laat hierna Jean Hunt aan het woord: "Mijn grootouders bouwden in het begin van de twintiger jaren een huis in Kimberly, Wisconsin. Het was een huis met een groot souterrain, vier slaapkamers, een vliering en veel grond. Oma had de ziekte van Parkinson. Een neurologische ziekte die op den duur tot verlamming van het gehele lichaam leidt. Vanwege oma's ziekte verkocht mijn grootvader het huis aan mijn vader en accepteerde als betaling twee kavels die mijn vader direct achter het oude huis had. Mijn grootvader bouwde daar een nieuw huis dat comfortabeler was. Hij verzorgde mijn grootmoeder helemaal. Hij deed boodschappen, maakte het huis schoon, kookte, waste en kleepte mijn grootmoeder, die de hele dag op de sofa lag. Ik ging alle dagen naar haar toe om bij hen te zijn en hielp haar.

Mijn grootvader had van de tweede kavel een grote tuin gemaakt met bloemstuiken en fruitbomen.

De familie had, voordat ze vertrokken uit Holland, een boerderij gekocht in Minnesota. Het bleek om moerasgrond te gaan, maar belangrijker was, dat ze niet wisten hoe ze moesten boeren. Ik heb een paar verhalen gehoord over hun vertrek naar dit land. Eén ervan is dat ze dit land eenvoudig verlieten en naar Wisconsin gingen. Ik neem aan dat ze families uit Enschede kenden in die omgeving. Een ander verhaal is, dat opa ongerust was over de Duitse oorlogsdreiging en niet wilde dat zijn zoons in het Nederlandse leger gingen. Hij plantte tarwe op de boerderij in Minnesota en toen de vraag toenam wist hij er een behoorlijke prijs voor te maken.

Het lijkt mij dat alle vrouwen toen werkten en ik ben er zeker van dat mijn grootmoeder op de boerderij werkte, haar kinderen grootbracht, hun verhuizingen organiseerde. Van Holland naar Minnesota, naar Little Chute, Wisconsin en naar Kimberly (slechts vier mijl). Maar ze werkte niet buitenshuis voor een salaris.

In Amerika leefden ze, zowel in Minnesota, als in Little Chute en Kimberly, zeer geïsoleerd. Daar waren Nederlandse nederzettingen en dus hoefde mijn grootmoeder geen Engels te leren om bijvoorbeeld boodschappen te kunnen doen. Al haar kinderen leerden en spraken Engels met een klein accent. Ik denk dat geen van de kinderen meer dan een paar woorden Nederlands heeft geleerd of onthouden".

Geen van de kinderen ging ooit terug naar Nederland maar ongeveer de helft van de kleinkinderen heeft Nederland een of meermalen bezocht. Geen van hen heeft trouwens het geluk gehad familie of geïnteresseerden te vinden. Gebrek aan kennis van de Nederlandse taal zal hier wel debet aan zijn.

De aanleiding tot het vertrek van de familie Spaaij naar Amerika blijft zoals reeds gezegd een gissen. Er wordt wel gezegd dat twee priesters te weten Kolks en Niselroy, mensen zouden hebben overgehaald naar Amerika te emigreren.

Ook gaan er verhalen rond dat katholieken in het begin van de vorige eeuw gediscrimineerd werden. Verder zou het lidmaatschap van de christelijke arbeidersvereniging, waar zowel protestanten als katholieken lid van waren

(Unitas bestond eerder als de R .K. arbeidersbeweging), een reden kunnen zijn. Toen laatstgenoemde werd opgericht zouden de kapelaans en pastoors door de bisschop onder druk gezet zijn om hun parochianen tot de R.K. arbeidersvereniging te laten toetreden. Veel R.K. gezinnen kwamen hierdoor in problemen. Misschien is een mengeling van dit alles, aangevuld met avontuurlijke inslag, de aanleiding. Wie zal het zeggen.

Veel zaken uit de historie blijven nu eenmaal met een mistige sluier omgeven. Hoe dan ook Johannes Spaaij en Geertruida Weustink verbrandden hun schepen achter zich en verlieten Holland om hun geluk in Amerika te beproeven.

Hun 10 kinderen overleefden nog geruime tijd het avontuur. De laatste (Gerard) overleed in 1994 op 98-jarige leeftijd.

Joh. Luizink

HET ERVE BEERNINK

Een nieuwe uitgave van de Historische Kring Losser.

De eeuwenoude boerderij 'Het Erve Beernink' is gelegen in de Marke Losser, in het Overdinkelse gedeelte aan de prachtige Ruhembergerbeek.

Het is een zeer forse boerderij, waarvan de achterkant, ofwel "'n Nienende" een zeer karakteristiek zogenaamd "Onderschoer" heeft.

Het is deze achterkant, die u ziet als u, komende vanaf Overdinkel over het bruggetje in de Beerninksweg, links door de bomen het Erve Beernink ziet opdoemen. Terecht een Rijksmonument, waarop weliswaar het jaartal 1644 staat vermeld, maar in werkelijkheid is het nog veel ouder.

De aanduiding 1644 werd aangebracht tijdens een renovatie. De eerste vermelding over dit erve dateert al uit 1319, maar ongetwijfeld gaat de geschiedenis nog veel verder terug, zodat we hier met recht kunnen spreken over een van de oudste boerderijen van Losser.

De geschiedenis van het Erve Beernink is op schrift gesteld door twee bij uitstek deskundigen uit de Historische Kring, te weten mevrouw H.Z. Scherphof-Bekker en mevrouw C.S.M. Meijerink-Hannink, die hun sporen op dit gebied al verdiend hebben door hun bijdrage aan het veldnamenonderzoek en andere publicaties over Losserse erven en monumenten.

Zij hebben over het Erve Beernink zeer veel interessante zaken opgediept uit de archieven in binnen- en buitenland.

Zeer verrassend is bijvoorbeeld de relatie tot de voormalige hogeschool Het Arnoldinum in het Duitse Burgsteinfurt.

Het is een zeer lezenswaardig geheel geworden, dat eenieder die is geïnteresseerd in de geschiedenis van Dorp en Marke Losser zeker zal aanspreken.

Maar ook voor alle families, die op enigerlei wijze met dit erve verbonden zijn, is deze nieuwe uitgave een "must". Zo liggen er met name relaties naar Scholte Honiglo en Welpelo.

De verkoopprijs van dit fraai uitgegeven boek van ca. 100 pagina's, voorzien van diverse foto 's en wat betreft de uitvoering te vergelijken met de uitgave van de Historische Kring over de Hervormde Gemeente Losser, bedraagt f 27,50. Het boek is te koop bij de plaatselijke boekhandel, maar uiteraard ook bij de penningmeester Hogeweg 36.

RIJKSARCHIEF IN OVERIJSSSEL

723.036 namen van overledenen op website Rijksarchief in Overijssel

De website van het Rijksarchief in Overijssel (RAO) is met een belangrijk bestand uitgebreid: aan de serie "op naam bevroagbare bronnen" zijn de namen van alle overledenen uit de periode 1811 -1932 uit de provincie toegevoegd. Dat zijn er precies 723.036!! Te vinden zijn per gemeente de voor- en achternamen, het jaartal van overlijden en het nummer van de akte van de burgerlijke stand.

Stamboomonderzoekers kunnen nu thuis deze gegevens achterhalen. Tevens kunnen zij on-line een kopie van de gewenste overlijdensakte bestellen. De website is te bereiken via de site van het Historisch Centrum Overijssel (HCO) i.o www.hcov.nl .

Binnenkort fuseren het Gemeentearchief Zwolle en het Rijksarchief in Overijssel tot het HCO.

Vele jaren werk

Er is vele jaren hard gewerkt om al deze namen op het internet te krijgen. In 1988 begonnen medewerkers van sociale werkplaatsen met het overnemen van de gegevens uit de registers van de burgerlijke stand. Het laatste onderdeel, de controle is geheel door zo'n 40 vrijwilligers uitgevoerd. Zij hebben aan de hand van de oude akten elke naam geverifieerd. Het is duidelijk dat één lettertje fout een hele andere naam oplevert, waardoor onderzoek de mist kan ingaan. Soms waren de met de hand geschreven akten moeilijk leesbaar: na meer dan 150 jaar is de inkt soms verbleekt en bovendien werd in die tijd op een andere wijze geschreven. Uiteindelijk is er nu een product van hoge kwaliteit.

Een nieuw project

Oorspronkelijk was het de bedoeling om deze zogenaamde Generale Index Overlijdens (GIO) alleen op papier in het RAO ter beschikking te stellen, maar het wereldwijde web is voor stamboomonderzoekers een prachtige manier

om op afstand onderzoek te doen. Van deze mogelijkheid wordt bijzonder veel gebruik gemaakt, bijvoorbeeld door afstammelingen van emigranten. Maar het werk is nog niet gedaan. Nu de namen van de overlijdensakten op het internet staan, is men begonnen met het invoeren van de gegevens uit de ruim 220.000 huwelijksakten uit de periode 1811 - 1922. Dit betreft circa 1.323.600 namen!! Ook dit grote project zal merendeels door vrijwilligers worden uitgevoerd. Mocht u belangstelling hebben om deel uit te maken van deze vrijwilligers, dan kunt u contact opnemen met het Rijksarchief in Overijssel, tel. 038 454 0 722.

Het Rijksarchief in Overijssel aan de Eikenstraat 20 in Zwolle is gratis te bezoeken van dinsdag tot en met zaterdag van 09.00 tot 17.00 uur (in de maanden juli en augustus niet op zaterdag)

UITGAVEN VAN DE STICHTING HISTORISCHE KRING LOSSER

Het Teylershuis en zijn bewoners (1974) door L.G. Poorthuis; f 4,50

Het Heininkshoes in Dorp Losser (1975) door H.Z. Scherphof-Bekker en L.H.M. Olde Meierink; f 4,50

Monumenten van Losser (1980) door L.H.M. Olde Meierink; f 15,00

Losser voorheen en thans II (1981) door C.J.A. van Helvoort; uitverkocht

Losser voorheen en thans I (fotomechanische herdruk 1996) door C.J.A. van Helvoort; uitverkocht

St. Catharina-klooster Almelo en Klooster Maria Vlucht op de Glaan (1983) door Adriaan Roelofs; f 10,00

Grondstukken en bewoners van Dorp Losser omstreeks 1820 (1986)

Grondstukken en bewoners in de Marke Losser omstreeks 1832 (1989)

3 delen en map met kaarten; f 25,00

Alle veldnamen, boerderijen, huizen, bewoners/ eigenaren en daarbij een schat aan historische gegevens. Een onmisbaar standaardwerk voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van Dorp en Marke Losser.

Losser en zijn kerkdorpen in oude foto's deel I (1987) door Thea Evers-Evers;
uitverkocht

Losser en zijn kerkdorpen in oude foto's deel II (1994) door Thea Evers-Evers;
f 25,00

Losser omstreeks 1890 (1991) door Thea Evers-Evers; f 10,00

In Losser is niets gebeurd ... 1940-1945 (1995) door J.J. Luizink; f 25,00

De Schultinchof Losser (1996) door H.Z. Scherphof-Bekker en C.S.M. Meijerink-Hannink; f 4,50

400 jaar Hervormden in Losser (1998) door Georg van Slageren; f 32,50

De uitgaven van de Historische Kring Losser zijn verkrijgbaar bij de penningmeester G.W.Th. van Slageren,
Hogeweg 36, 7582 CH Losser, tel. 053 538 28 50